

Régi cura pastorális-elmélet vagy új, gyakorlati lelkészképzés ?

Amidőn, egy ideálisan használható s hiveink vallás-erkölcsi életében feltétlenül célravezető cura pastorális szabályzat-tervezet-hoz ha csak egy téglarakásnyival is hozzájárulni óhajtok, engedje meg olvasóm, hogy írásomat „észrevételek“-nek nevezhessem. E kérés megtevésére több okom van. Egyik, hogyha én a cura pastorális ideális gyakorlásának módozatait, eszközeit teljes részletességgel ismertetném, a lelkészek előtt ismert s neves elődök által sokszor és teljes részletességgel kimerített tárgykört ismertetnék, amely tény véleményem szerint csökkentené írásom elméleti értékét.

Másik okom az, hogy meggyőződéseim szerint a cura pastorálisnak célravezető gyakorlása a szív és lélek nemes gondolatainak és fenkölt érzéseinek munkája, amit skatulyázni, paragrafusokba szedni nem lehet, minthogy eredménye az azt gyakorló egyén képességeitől, lelkiismeretességétől s a helyzet, az adottságok helyes felismerésétől függ.

Harmadik okom pedig az, hogy amidőn egy cura pastorális szabályzat-tervezet megalkotásával orvosságot keresnek egy már meglevő súlyos hitéleti betegségünk — a közönyösség, hitetlenség, egyháziatlanság s más közismert mulasztások — gyógyítására, meggyőződésem ellen cselekszem, amidőn a gyógymódot a már közismert elméletek ismétlésében keresném akkor, amidőn a betegség okát egészen másban látom.

Mert nem az elméletek, a gyönyörűen megírt cura pastorális tervezetek hiányában van a hiba, hanem az azt gyakorolni hivatott vezetőkben, akik az akadémia padjaiban, e téren bőséges mértékben hallott s elsajátított elméleti tudásuk aprópénzét a gyakorlatnak csodálatos gyönyörűségeket és lelki szépségeket magában rejtő csengő, drága aranyává átváltani nem óhajtják.

Tudom, hogy e kérdés csak sokoldalú szempontok mérlegelése árán oldható meg. E szempontokat óhajtotta szem előtt tar-

tani egyházi Főhatóságunk is, amidőn az összes lelkésztől, ezelőtt két évvel bekért cura pastorális gyakorlatokból összeállítandó tervezetkísérlettel óhajtja injekciózni nem egészen szilárd alapokon nyugvó hitéletünket.

Lelki szemeimmel magam előtt látom egyházi Főhatóságunk vonatkozó köriratára beérkezett jelentések tömegét. Látom, hogy kisebb-nagyobb részletességgel mindannyian ismertettük az általunk gyakorolt pastorális módokat és eszközöket: „Végezzük a lelkészi hivatás előírta legfontosabb teendőnket, keresztelünk, esketünk, temetünk, imádkozunk, prédikálunk, híveket, betegeket, fegyenceteket, özvegyeket és árvákat látogatunk. Egyleteket, dalárdákat, köröket alakítunk, felolvasásokat tartunk, ünnepségeket rendezünk, lakodalmakon, keresztelezőkön részt veszünk, torozástól elmaradunk s másokat is eltiltunk. Urvacsorát osztunk, vallásos füzeteket, propaganda íratokat szétosztunk, jótékonykodunk, könnyeket letörlünk, hiveink ügyes-bajos dolgaiban eljárunk, jó tanácsokat osztogatunk, parolázunk, kezelünk, kölcsönadunk, összeveszett házastársakat kibékítünk“! . . . és sok mindent teszünk!! . . . *De vajjon tesszük-e?!* és ha igen, vajjon azzal az igazi keresztényi szeretettel, evangéliumi türelemmel, elhivatottsággal, amely egyedül építheti a mi hitünk, egyházunk és mindennemű kulturkincsünknek ma annyira veszélyeztetett drága épületét?! És még mennyi mindent teszünk, amit nem kellene és mennyi mindentől tartjuk magunkat távol, ami pedig csodálatos szép hivatásunk méltóságát, értékét s népünk boldogságát emelné!

A tárgy, mellyel értekezésem rövid keretein belül foglalkozni óhajtok, nagyon érdekes, korszerű és óriási fontosságú. Fontosságát mi sem bizonyítja jobban, mint az a cél, amelyet a cura pastorális fogalma magában rejt és amelyet kivitelben maga elé tűzött, mint a hithűségnek, egyháziasságnak s minden szépnek, jónak, nemesnek úttörője.

E kérdés belekapcsolódik abba a lelki forrongásba, mely a nemzeteket, mint nemzetiségi egyedeket és vallásos csoportokat ma különösen izgalomban tartja. Nemzeti, kisebbségi és társadalmi eszméktől izzó társadalmi és nemzeti életünk célja, hogy egy dicsőségesebb, szeretetben teljesebb, emberibb világot építhessen a régi romjain. Munkásságunkkal, egész hitünkkel és erőnkkel mozgalmakba kell belekapcsolódnunk nekünk is, kiket e fontos munkára lélekből fakadó elhivatottságnak kell vezérelnie, hogy lelkileg, szellemileg, erkölcsileg és anyagilag jól alapozott munkásokat nevel-

hessünk egyházunk egyetemének és nemzetünknek, amelyeknek hű gondozására küldettünk ki, mint a jó pásztor a nyáj őrzésére.

A cura pastorális elméletével foglalkoznunk erkölcsi kötelesség s annak a gyakorlatba való át nem vitele bűn. Vajjon sokan és hányan vagyunk bűnözők ?! Egyházunk cura pastorális munkájának azon fontos vallás-erkölcsi alapelvekből kell kiindulnia, *mely nemcsak tan, hanem élet is*. Jézus tanításaiból és élete példáiból merített szeretet, egyszerűség, erkölcsösség és vallásosság. A cura pastorálisnak az emberi természet két fő szükségére kell irányulnia, a *testi* és *lelki* szükségletére s ennek megfelelően nekünk lelkészeknek különösen e két téren kell az evangéliumi erőkkal népünk nemzeti és kultur-kincsei gyarapításának segítségére sietnünk. Ámde a segítő kéznek, mindeniknél egy és ugyanazon forrásból kell erednie: a keresztyéni szeretet, rokonszenv és könyörület örök ízű forrásából.

Ilyen szereteten alapuló cura pastorális célja nem lehet más, mint az önkéntes hitápolás, erkölcsnemesítés, önfeláldozás és áldozatkészség gyakorlása, az egyházi, illetve hitéletünk belső betegségeinek gyógyítása, a meglévő egészséges élet továbbfejlesztése, az egyházhűség ápolása, a templomlátogatás gyakorlása, az ünnepek méltó megszentelése, az ifjúság nevelése, helyes irányban történő képzése. A cura pastorálisnak helyes irányba kell terelnie a társas életet, a művelődést, gondoznia a gyülekezet elhagyottjait, szegényeit, árváit, ügyefogyottjait is, egy szóval minél szélesebb körre kell kiterjesztenie társas ténykedéseit. Mindezen munkásságnak azonban nem az egyházon s hitünkön kívül idegen talajból, hanem magának egyházunknak, hitünknek testéből és lelkéből kell táplálkoznia. A mi húsunkból való hús, a mi vérünkben való vér nevelése, a cura pastorális célja, mely cél nem állhat az evangéliumi tanításokkal és erkölcsökkel ellentétben, hanem egyedül és kizárólag a jézusi hitből fakadt unitárius hitnek és szeretetnek áldásos gyümölcseit kell termelnie és ápolnia. Buzgó hitnek buzogása a hitért, szeretetnek munkája az egyházban a szeretetért. Ezen célnak szolgálatára életet szentelni, felemelő gondolat, minthogy e célra való törekvés az életnek vizét fakasztja. E célért Jézus érdemesnek tartotta meghalni, mi ezért tartsuk szükségesnek élni!... Így vázlatosan a cél, mely felé a cura pastorális-nak törekednie kell! A célnak hangsúlyozása talán szükségtelennek látszik akkor, amikor ennek megfelelő, céltudatos és legtöbb eredményt ígéro eszközeit, módozatait kell keresnünk, de nem szabad felednünk,

hogyan a cura pastorális céljának jelzése részben az eszközöket is mutatja.

A cél rövid ismertetése után rátérhetünk azokra a legfontosabb módzatokra, eszközökre, amelyekkel a cura pastorális eredménye fokozható.

Itt elsősorban a szószerkezet, a lelkésznek prédikatori szerepkörét legyen szabad hangsúlyoznom. Ez az eszköz az, amely legtágabb teret nyújt a célok elérhetésének irányításában. A prédikáció általában a gyakorolt szónoklatok, beszédek, minthogy tárgyukat a vallás-erkölcsi élet óriási mezejéről veszik, kitérhetnek mindazon tényezőkre, mik az érzelem és akarat meggyőzésében fontos tényezőkkéot szerepelhetnek.

Az ima áhitatból származik, amely nem egyéb, mint a vallásos léleknek Isten után való és megszentelődésre váró föltétlen vágyakozása. Isten mindig kapcsolatban van velünk, csak hogy nem érezzük mindig ezt a kapcsolatot. A valódi áhitatos ima akkor fakad lelkünkben, ha a vallásos érzés oly erővel tölti el és ragadja meg bensőnkben, hogy ez az érzés minden más lelki folyamat felett urrá lesz bennünk. Ilyen értelemben az ima a vallásos közönségből is hasonló érzést vált ki, amely előkészíti a hallgatóságot Isten igéjének befogadására.

A cura pastorális eszközei között a hitébresztés és hitszilárdítás terén fontos helyen kell említenem a *bibliaterjesztést, a bibliamagyarító órák rendszeres bevezetését*, amely egyházunk hitéletéből — fájdalom — csaknem teljesen ki van zárva. Pedig a biblia alapos ismerete és megértése nélkül nincsen valódi öntudatos hitélet. A biblia igazi közkinccsünk, a hitetlenséggel, babonával, vakhittel és vallástalansággal szemben igen értékes védő és támadó fegyverünk. Luther szavait idézve: „Vigyázzatok, hogy a ti gyermekeitek a szentírás helyes és alapos ismeretébe korán bevezetessenek, mert ennek ismerete nélkül ravasz ördögöket ugyan nevelhettek, de becsületes és jellemes embereket soha!”

A vallásos iratok és ismeretterjesztő füzetek minél szélesebb körben történő terjesztése a cura pastorálisnak szintén egy igen célravezető eszköze. Egyházunk hitéletének többirányú emelkedését jelentené, ha mi is a legnagyobb buzgósággal terjesztenők a teljesen unitárius szellemű vallásos iratokat, újságokat, füzeteket, mert minél több és jobb vallásos iratot adunk híveink kezébe, annál erősebbé tesszük hitüket, öntudatukat, szilárdabbá erkölcsüket, virágzóbbá egyházunkat.

A cura pastorálisnak egyik leghatalmasabb eszköze az *ifjúsági egyletek alapítása, szervezése*. Ne kicsinyeljük le a hivek gondozásának ezen módját. Különösen városban van óriási jelentősége az egyletek alakításának, hol az ifjak ezerféle csábításnak vannak kitéve.

Ilyen hathatós eszköz még *a vasárnapi iskolák rendszeres működése*, mit nálunk még — sajnos — nem elég céltudatosan, kevés odaadással s még kevesebb ambícióval gyakorolunk. Az egyletek keretein belül fontos *a dalárdák, énekkarok, műkedvelői gárdák alakítása, szervezése. Téli és tavaszi időszakokban közös varró-, fonó-, illetve kötő-délutánok, esték életbeléptetése*. Itt különösen a papnékra vár fontos hivatás. *A betegek, árvák, elhagyottak látogatása, felsegélyezése, nép- és ifjúsági könyvtárak felállítása* és más ezekhez hasonlók, amelyek hely, körülmények s az azt gyakorló egyén képességei, lelkiismeretessége szerint változtatva s módosítva bár, de megvalósítandók.

Az eddig felsorolt eszközök csaknem kizárólag a gyülekezet, a család és egyesek erkölcsi, szellemi és lelki javainak gyarapítását célozták s most ki kell térnem azon eszközökre, amelyeket az anyagi javak gyarapítása érdekében kell szem előtt tartania a lelkésznek. Minthogy a cura pastorális gyakorlásának cselekvési tere nálunk inkább a falú, csaknem természetes, hogy eszközeit elsősorban a mezőgazdaság tág mezejéről kell vennie. A cura pastorális nagy munkájának ez a legkényesebb része s a cura pastorális munkát végzőnek rendkívül tapintatosnak kell lennie az eszközök megválasztásában és felhasználásában.

Ilyen, az anyagiak terén felhasználható eszköz a gazdakörök létesítése. A gondolatok kölcsönös kicserélésével nemcsak a mezőgazdaság körébe vágó kérdések iránti érdeklődést ébreszti fel a kör, hanem elvonja hiveinket a korcsmázástól is, ébreszti az írás-olvasási kedvet, tervszerű, előnyös összeköttetések kiépítésével, olcsó beszerzési források megteremtésével lehetővé tesszük, hogy hiveink kedvezményes áron juthatnak olcsó neimesített vetőmagvakhoz, fajállatokhoz s gazdasági gépekhez, eszközökhöz stb. Ép ezért a cura pastorálisnak síkra kell szállnia ezen eszközök felhasználhatása érdekében.

A háziipari tanfolyamok rendszeres és szakszerű beszerzése, tartása népünk anyagi boldogulását hathatósan segítené elő. Hiveink szegénységének, anyagi nyomorúságainak ép az az egyik főoka, hogy nincs téli foglalkozása, télen is abból kénytelenek élni, mit nyáron, a mezőgazdasági idő alatt kerestek maguknak.

A *fogyasztási szövetkezet* hasznos és szükséges volta ma már bebizonyított tény. Népünk s társadalmunk átalakításában elismerésre méltó helyet foglalt el. S tekintve, hogy az ily fogyasztási szövetkezetek vezetője, más képzett (gyén hiányában falun legtöbbször a lelkész, hivatásához illő és méltó, hogy e szövetkezeteket népe anyagi erejének növelésére, szükségletei kielégítésére használja fel.

Állattenyésztés, gyümölcstermelés, méhészet, tejszövetkezet, közhasznú takarékpénztár létesítése mind megannyi célravezető eszközei az emberszereteten alapuló cura pastorálisnak. Az ilyen egyesületek, a mezőgazdaság körébe vágó egyletek tömörítik, öntudatra ébresztik népünket s ideje, hogy kisebbségi sorsunkban öntudatos magyarokká is legyünk már egyszer.

Fontos a cura pastorális gyakorlásánál *a hiveknek minél gyakoribb személyes látogatása, amit a lelkészeknek semmiféle más ténykedése se pótolhat.* A hiveinkkel való közvetlen érintkezés — eltekintve attól a jóleső érzéstől, amit általában egyik embernek a másik helyzetéről, családi állapotáról, egészségéről stb.-ről való érdeklődés szokott kiváltani, — eloszlatja a lelkéssel szemben még azt a már megszokott bizalmatlansági hajlandóságot is, amellyel igen gyakran a lelkész személyét nézik. A lelkésznek ép a látogatások, a személyes érintkezés rendjén felmerülő ügyek-bajok intézésének vállalásával kell megerősítenie hiveit abban a meggyőződésükben, hogy a lelkészre a templomon s annak szolgálatán kívül is — egyházunk, hitünk, kulturánk és mindennemű nemzeti értékeink gyarapítása és védelme szempontjából is feltétlenül szüksége van.

A cura pastorálisnak mindeddig tárgyalt eszközeit betetőzve meg kell említenem a leghatalmasabbat, a célra leginkább vezetőt, *a megértésen alapuló szeretetet.*

Ragadja meg hát a cura pastorálist gyakorló lelkes ez a csodálatos misztériumot! Hordozza körül gyógyító enyhítő körútjában, vigye vele hivei lelki, erkölcsi, szellemi és anyagi értékei gondozásának nagy munkájába, hogy ott megszentelődve, világitó szellemet, élő vallásos hitet, tiszta erkölcsöket és igaz unitárius öntudatot teremtsen!

Befejezésül még egyszer összegeznünk kell, hogy a cura pastorálisnak, amelynek céljai oly magasztosak, eszközei oly nemesen emberiesek, állandó jótékony beolyást kell gyakorolnia a gyülekezet, társadalom, nemzet, valamint a család és egyesek életére.

Ennek a vajudó századnak forradalmi kitörései, államokat romba-döntő tulzásai között, a cura pastorálisnak, mint erkölcsi, gyógyító tényezőnek, a maga üdvös befolyását mindig érvényesítenie kell!

Ott kell lennie mindenütt!

Ahol a nyomor segélyért kiált, meg kell hallgatnia. Ahol a bűn mentőkéz után nyul, azonnal segítségére kell sietnie! A szocializmus, kommunizmus, bolsevizmus, anarchizmus és más romboló izmusok szélsőségei közt bátran meg kell jelennie és a lázongó kedélyekre mindig megnyugtatólag kell hatnia!

Ehhez a lélekből fakadó munkához *új szellem, több lelkiismeretesség, nagyobb elhivatottság, egész emberek . . . lélek-emberek kelleneek!*

A cura pastorális munka maximumát vagy minimumát tehát mérő szalaggal kimérni, paragrafusokba, statisztikai adatok rengetegébe beleszorítani nem lehet és nem szabad, mert e téren a munka sikere mindig az azt gyakorló lelkész egyéni kiválóságaitól, rátermettségétől, tapintatosságától függ s egyik egyén eljárása különböző viszonyok mellett nem lehet egy teljesen más helyzetben, környezetben élő lelkész munkakörének kaptafája.

Hivatásuk nagy jelentőségét, magasztosságát, mélyen átérző, nagy idők változásának megfelelő új embereket, szív-embereket kell nevelnünk, akiknek életökkel kell mintázniok azt, ami az unitarizmus lényege . . . az egész ember . . . a lélekember . . . eszményét. Olyan lelkészeket kell nevelnünk, akik a lelkészi szolgálatban a másokért való küzdelemnek és fáradozásnak sirig tartó elkötelezését látják, akiknek mindig a hiveikért való önfeláldozás és önzellen szolgálat útját kell járniok, akik számára a lelkészi hivatás nem mellékfoglalkozás, nem kényszermunka s nem a tétlenség kielégülésének lehetősége, hanem Isten által dús és áldott lélek-aratás előkészítésére való prófétai elhivatottság! . . .

Ha új lelkésznevezdekünk nagy és változott időknek megfelelő nagy készülettel, az elhivatottság prófétai erejével, a kötelességtudás, a hivatás odaadó gyakorlásának sziklaszilárd jellemével s azzal az élő hittel kel szárnyra az életben, amely még a sziklából is vizet fakaszt: akkor meg van oldva, akkor már nem probléma többé a cura pastorális elmélete és gyakorlata!

Weress Béla.

Brassai contra „Brassai“.

Dr. Gál Kelemen: *Brassai küzdelmei a magyartalanságok ellen.*
Különnyomatban is az Erd. Irod. Szemléből. 1927. 283—317. lapok.

A Brassai-irodalom szegénynek nem mondható mezején ezt a legujabb kapavágást, az a lelketpépető nemes keserűség sugalta, „hogy Brassai helye a magyar tudományosság történetében még nincs kijelölve és megállapítva. Célja az, hogy a magyartalanságok ellen való küzdelem azon mozzanatait, melyekben Brassai résztvett, ismertesse s némi adalékot szolgáltatson Brassai igazi helyének kijelöléséhez a magyar tudományosság történetében“. Hálás gondolat s a szerző lelkiismeretes utánjárása nem veszett kárba. Bevezetésül történeti háttért rajzol a nyelvújításnak s későbbre ígérve annak a megvizsgálását, hogy mi viszonya van e mozgalomhoz Brassainak, előre fölveti azt a kérdést, neologus volt-e Brassai vagy orthologus? Úgy hiszi, nem lehet megfelelni rá, talán maga Brassai sem tudná megmondani. Döntés helyett azért inkább Brassai elvi meggyőződéseit sorakoztatja föl, tanítását ismerteti s bár ezek alapján úgy hiszi: „mintha a neológiához közelebb állónak“ kell ítélnie, végeredményben oda jut, hogy „Brassai sokkal eredetibb szellem, semhogy egyik vagy másik irány fenntartás nélkül hű követője lehetett volna“.

Eredetisége főleg abban nyilvánul meg, hogy a nagyobb veszedelmet nem a szók faragásában, hanem a mondatfűzés idegenszerűségeiben látja. Ez inkább csak keretnek tekinthető, de végeredményében helytálló előlegezés után tér Gál Kelemen tulajdonképpen tárgyára, Brassai ellenőri szerepének ismertetésére. Ez a küzdelem 1837-ben kezdődik s halálakor ér véget. Amihez hozzá juthatott Gál Kelemen, azt megértéssel, világosan és iskolázott filológiai rátermettséggel ismerteti s evvel kitűzött feladatának, az adatszolgáltatásnak, lelkiismeretesen eleget tesz. Hogy Brassai legutolsó hadakozása, a *Nyelvőrben* megjelent *Öreg Abéce*, kikerülte a figyelmét, az nem nagy jelentőségű, szivesebben vettük volna, ha